

noevropski koncept muzeja nema nikakvo značenje u nekim kulturnim sredinama.

Brian Morris, iz britanske Komisije za muzeje i galerije, u jednom žovijalnom i vrlo stručnom referatu proglasio je sebe za (muzejskog) Mojsija i u ime muzejskih posjetilaca predložio muzejskim radnicima »Deset zapovijedi«. Taj ćemo referat i zbog istinitosti i prihvatljivog kozerskog tona morati prevesti.

Drug G. P. Popov iz Ministarstva kulture u Moskvi u svom je referatu ostao na poznatim činjenicama i općim mjestima koje nije loše ponoviti niti znati, ali također nisu mogla predstavljati izravan prilog temi.

Henrique Abranches, (bijeli) znanstvenik iz Državnog sekretarijata za kulturu u Angoli, podnio je referat »Muzeji i potraga za kulturnim identitetom« koji je jedini doista odgovarao svim očekivanjima s obzirom na temu Konferencije. Govorio je o već spomenutoj potrebi za muzejima primjerenim sredini u kojoj djeluju, o nužnosti da se stvara obrazovana publika jer jedino takva može shvatiti »artificijelnost« muzeja.

On tvrdi da muzeji djeluju na stvaranje nacionalnog jedinstva pa potom i jedinstvene ekonomije i ekonomskog razvoja. Referat odaje veliko iskustvo i srođenost s potrebama afričkog svijeta u razvoju.

Ono što iza ICOM-ove Generalne konferencije ostaje za širu javnost kao jedini trag jesu ti referati i, naravno, rezolucije koje predstavljaju duhovne i operativne instrukcije za slijedeće trogodišnje razdoblje. ICOM-ove rezolucije nikog ne obavezuju, ali baš kao i u Ujedinjenim nacijama predstavljaju konsensus zdravog razuma, orijentir za razmišljanje i djelovanje, i parametar koji se povremeno i s vremenom probija u praksu.

1. rezolucija MUZEJI ZA SVIJET U RAZVOJU ukazuju na relevantnost i doprinos muzeja u bržem razvoju svijeta i govori o njihovom utjecaju na društvene i ekonomske promjene.

2. rezolucija MUZEJI I RAZVOJ kazuje da je pravi razvoj moguć jedino poboljšanjem kvaliteta života, putem kulturne dimenzije svakog društva, a mora biti ukorijenjen u kulturni identitet svakog naroda.

3. rezolucija NEJEDNAKOST U POSJEDOVANJU MUZEJSKE SLUŽBE govori o potrebi da muzeji odgovore potrebama lokalne zajednice, regionalnih etničkih grupa, manjina itd., dakle, zagovara postojanje muzeja po mjeri potreba dotičnih zajednica.

4. rezolucija ILEGALNI PROMET KULTURNIM DOBRIMA tiče se uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad predmetima kulturne baštine. Rezolucija preporuča svim vladama zemljama svijeta da ratificiraju Unescovu konvenciju iz 1970. godine.

5. rezolucija POVRAT KULTURNOG VLASNIŠTVA ZEMLJAMA PORIJEKLA potvrđuje da je kulturno nasljeđe bitan element identiteta svake sredine i da se treba povratiti u zemlje odakle dolazi. U tom smislu i u mjeri realnih mogućnosti, ICOM nudi studije, savjete, naučne podatke itd. Neki primjeri u svijetu ohrabruju, iako za sumnjičavost ima isuviše razloga.

6. rezolucija STRUČNO NAPREDOVANJE I UPRAVNO OBRAZOVANJE govori o **obavezi** svakog muzeja **da omogući** i pomogne školovanje kadra. Rezolucija preporučuje da veliki muzeji pomognu manjima i ustvrđuje da je značaj koji se daje obrazovanju kadrova znak prave strukovne svijesti.

7. rezolucija RAZVOJ MUZEJA U AFRICI govori o važnosti prisustva Afrike u ICOM-u, o regionalnom centru za izobrazbu kadrova u Niameyu u Nigeriji, te traži od svih u ICOM-u i izvan da osobitu pažnju i pomoć upute Africi. Tom se rezolucijom ICOM odužuje afričkim zemljama koje su sve aktivnije prisutne u ICOM-u, i koje su zahtijevale svaku pomoć.

8. rezolucija KULTURNO NASLJEĐE U OKUPIRANIM ZEMLJAMA izražava zabrinutost stanjem u svijetu, podsjećajući na (ignoriranu) Hašku konvenciju iz 1954. godine i ustvrđuje da će ICOM-ova pomoć biti prioritetna upravo za muzeje u tim zemljama. Rezolucija zahtijeva i preporučuje da se svi muzeji uzdrže od nabavke i kupovina kulturnih dobara iz tih zemalja.

ICOM se, kako je vidljivo u dokumentima dotakao važnih i dramatičnih tema suvremenog svijeta, ali, kao i svaka međunarodna organizacija (koja mora istovremeno pomirivati često suprotne pozicije politike) i ICOM je tek načelna i nedovoljno uvjerljiva. Umjesto da je makar suvremenim audiovizualnim sredstvima (kakva, tako detaljno upoznati, zagovaraju za muzejsku prezentaciju) prikazana drama Kambodže ili Lisabona, sve je ostalo tek na opreznim riječima u zraku. ICOM, na žalost, ne može ignorirati politiku: ili će dakle riskirati prazna sjedišta u dvorani ako se počne opredjeljivati (makar samo i načelno), ili će ići tankom linijom koja veže sve zajedničke stručne teme.

ICOM je, baš i kao svijet kojem pripada, u krizi koja neće doduše razo-

riti potrebu zajedništva i uvjerenje o univerzalnom poslanstvu muzeja, ali koja bi mogla donijeti stagnaciju i tromost toj svjetskoj organizaciji. Osam tisuća članova, 75 nacionalnih komiteta, 29 međunarodnih komiteta, Sekretarijat, Dokumentacioni centar, Fundacija, unutrašnja struktura, povremene radne jedinice, broj poslova i projekata u svijetu i ostalo, — u nesrazmjernu su s financijskim i kohezivnim sposobnostima tog velikog aparata.

Ta »manje sjajna strana« ICOM-a sadrži još jednu osobinu koja je otežavajuća okolnost u djelovanju: kao i većinu svjetskih organizacija, osobito u kulturi koja je (bivajući područjem taštine) postala najtiše oružje prestiža i ICOM-ov rad koči primisao na politiku i na potrebu zadovoljavanja svih interesa. Iako je na užtrub financijske sigurnosti ICOM ustanovljen kao nevladina organizacija pri UNESCO-u, upravo za volju samostalnosti, ipak nije imun od problema te vrste.

ICOM je vremenom postao trom i ubrzo će morati proživjeti vrijeme transformacije u kojem će mijenjati definiciju muzeja i definiciju muzeologije, — u kojem će morati biti ostvarena nova koherencija cjelokupne brige o nasljeđu. Ozbiljne promjene mogu se očekivati za pet-šest godina kad neki sadašnji napore pokažu svoju ispravnost. Nazire se već i broj novih oblika prakse i nekolicina muzejskih radnika koji misle — drukčije.

Izveštaj s Generalne konferencije ICOM-a, London, 25. 7-1.8. 1983.

Ivo Maroević

Filozofski fakultet, Zagreb

Na temelju odluke JNK ICOM-a a uz novčanu pomoć Komisije za kulturne veze s inozemstvom Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, tehničku i fizičku kulturu, USIZ-a kulture grada Zagreba i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te RSIZ-a u oblasti kulture, prisustvovao sam radnom dijelu 13. generalne konferencije ICOM-a (Međunarodni savjet za muzeje) u Londonu od 25. srpnja do 1. kolovoza 1983. god. Sudjelovao sam u radu Međunarodnog komiteta za obrazovanje muzejskih stručnjaka, na zajedničkom savjetovanju ovog Međunarodnog komiteta

i Međunarodnog komiteta za muzeolo-
giju posvećenom problemu metodolo-
gije muzeologije kao znanosti i odr-
žao saopćenje pod naslovom »Muzeo-
logija kao dio informacijskih znanos-
ti« i organizirano obišao mnoge mu-
zeje Londona i Batha (tijekom jedno-
dnevne ekskurzije). Izabran sam u
Predsjedništvo Međunarodnog komite-
ta za obrazovanje muzejskih stručnja-
ka s mandatom od tri godine.

Rad Međunarodnog komiteta za obra- zovanje muzejskih stručnjaka

Rad ovog Komiteta odvijao se na ple-
narnim sjednicama i na sjednicama
Predsjedništva, čiji sam član u rani-
jem mandatu bio kao koordinator rad-
ne grupe za razmjenu predavača mu-
zeologije.

Predsjedništvo je priprema'o plenarne
sjednice i donosilo prijedloge pojedini-
h dokumenata koji su prihvaćeni na
plenarnim sjednicama Komiteta, kao i
niz konkretnijih odluka koje su se od-
nosile na financiranje pojedinih do-
kumenata koji su prihvaćeni na ple-
narnim sjednicama Komiteta, kao i n'z
konkretnih odluka koje su se odnosile
na financiranje pojedinih akcija Ko-
miteta (izdavanje biltena, publiciranje
materijala sa ranijih savjetovanja i or-
ganiziranje akcije za prikupljanje i di-
seminaciju podataka o raspoloživim
predavačima za međunarodnu razmjenu).

Na plenarnim sjednicama raspravljalo
se o pitanjima iz djelokruga rada Ko-
miteta, usvajali izvještaji, donosili pla-
novi i programi, odredila mjesta i te-
me idućih savjetovanja, razriješeni
članovi Predsjedništva i izabrani novi.
Definirana je globalna stručna politika
Komiteta za iduće razdoblje.

Izvještaj o radu Komiteta u proteklom
trogodišnjem razdoblju podnio je
predsjednik Jan Cuypers (Belgija). Is-
takao je da je izuzetno porastao broj
članova Komiteta, na 174 do ove ge-
neralne konferencije, i da je prihva-
ćeni program za vrijeme 12. general-
ne konferencije ICOM-a u Mexico Ci-
tyju 1980. god. u potpunosti realizir-
an. Naročito značajnim smatra održ-
avanje triju savjetovanja Komiteta
1980. u Mexico, 1981. god. u Bergenu
(Norveška) i 1982. god. u Ottawi (Ka-
nada). Publicirani su materijali sa sa-
vjetovanja u Leicesteru 1979. god. i
Bergenu 1981. god. a dovršavaju se
pripreme za publiciranje materijala sa
savjetovanja u Ottawi. Komitet je us-
ko surađivao s nekim drugim međuna-
rodnim komitetima, a posebice s Ko-
mitetom za muzeologiju, sigurnost u

muzejima, odgoj u muzejima i doku-
mentaciju.

Iz izvještaja koordinatora pojedinih
radnih grupa Komiteta dobiva se širi
uvid u dijapazon rada Komiteta u pro-
teklom razdoblju.

Jane R. Glaser (USA) izvijestila je o
radu radne grupe za evidentiranje i
inventarizaciju svih studija muzeolo-
gije i muzejskih znanosti u svijetu. Is-
taknula je da su Smithsonian Institu-
tion i ICOM zajednički izdali drugi re-
vidirani popis ovih studija 1982. god.
a da je u toku prikupljanje podataka
za treći revidirani popis koji će se
publicirati 1984. god. U diskusiji na-
kon izvještaja izražena je želja da Ko-
mitet podrži osnivanje i rad regional-
nih međunarodnih centara za muzeo-
loško obrazovanje, osobito u zemlja-
ma u razvoju, gdje su potrebe za mu-
zejskim kadrom izuzetno velike.

Øystein Frøiland (Norveška) je kao ko-
ordinator radne grupe za razmjenu
obavijesti među članovima Komiteta
iznio probleme u vezi s pripremanja
za izdavanje biltena čija bi pojava
pospješila razmjenu svih korisnih in-
formacija na planu muzeološkog ob-
razovanja.

Ja sam kao koordinator radne grupe
za razmjenu predavača muzeologije
iznio kratki historijat rada ove radne
grupe, istaknuvši da se ideja o raz-
mjeni rodila na savjetovanju u Pa-
rizu 1976. god. i da je uglavnom išla
uzlaznom linijom. U ovom je trogodiš-
njem razdoblju završila relativnim ne-
uspjehom, jer ICOM-ov dokumentacijski
centar u Parizu nije imao novčanih
mogućnosti da razrađenu metodo-
logiju prikupljanja i diseminacije in-
formacija o raspoloživim predavačima za
razmjenu provede u život. Naglasio
sam poteškoće koje proizlaze iz fluk-
tuacije članova radne grupe i potrebu
da ICOM osigura profesionalnu ekipu
koja bi permanentno obavljala ove po-
slove, dok bi Komitet trebao zadržati
funkciju savjetnika i inicijatora akcije.
U diskusiji je predložena mogućnost
da se kontaktira s muzejima koji ko-
operiraju s pojedinim privatnim račun-
skim centrima, kako bi se eventualno
ubrzala akcija i poboljšala njezina efi-
kasnost, ukoliko ICOM nije u moguć-
nosti osigurati takve uvjete.

Jan Cuypers je informirao o radu »ad
hoc« radne grupe za publiciranje mu-
zeološkog kompendija. UNESCO je
sklopio ugovor s ICOM-om da se do
kraja 1983. god. izda prva knjiga koja
bi obuhvaćala povijest muzeja, osnov-
ne ciljeve muzeja i odnos muzeji i
društvo.

Za novog koordinatora radne grupe za
terminologiju izabran je Martin Segger
(Kanada).

Na prijedlog Predsjedništva usvojeni
su program rada za razdoblje 1983—
—86. god., okvirni program za razdob-
lje 1985—92. god., opis opsega rada i
obveza predsjedništva, koordinatora
radnih grupa i članova Komiteta, kao i
dokument o izdavanju biltena, načinu
njegova financiranja i prikupljanju pri-
loga za objavljivanje.

Glavni naglasak u usvojenom progra-
mu rada stavljen je na teoretski rad i
unapređivanje suradnje s Međuna-
rodnim komitetima za sigurnost u
muzejima, muzeologiju, odgoj i doku-
mentaciju. U tom kontekstu će se i
iduća dva savjetovanja tematski veza-
ti na najaktualnije probleme s područ-
ja muzeološkog obrazovanja. Tako će
se 1984. god. u Leidenu (Nizozemska)
održati savjetovanje s temom »Mu-
zeološko obrazovanje administrativ-
nog i upravnog osoblja u muzejima«,
a 1985. u Nigeriji iz područja obrazo-
vanja muzejskih kadrova u zemljama
u razvoju kao i neke od tema od za-
jedničkog interesa s Komitetom za si-
gurnost u muzejima. Ostavljena je al-
ternativna mogućnost da se 1985. god.
održati savjetovanje u našoj zemlji, ali
s temom koja bi bila vezana na od-
goj u muzejima i eventualnom moguć-
nošću da se održi zajednički polu-
dnevni sastanak s Komitetom za mu-
zeologiju. Naglašena je potreba hitnog
pokretanja izdavačke djelatnosti Ko-
miteta i nužnost da se bilten pojavi
već ove jeseni. Odobrena je novčana
podrška akcije prikupljanja i disemina-
cije podataka o raspoloživim preda-
vačima muzeologije za međunarodnu
razmjenu s obvezom da se lista ras-
položivih predavača publicira tijekom
1984. god. u okviru ICOM-ovog doku-
mentacijskog centra. Nadalje je kao
važan element programa predviđena
revizija ICOM-ovog temeljnog muzeo-
loškog obrazovnog programa iz 1972.
god. na način da se po jedan primje-
rak tog programa pošalje predsjedni-
cima svih nacionalnih i međunarodnih
komiteta, od njih zatraže primjedbe i
dopune, i da tada posebna radna gru-
pa predloži definitivni tekst izmjene i
dopuna ovog važnog međunarodnog
dokumenta. Važno mjesto u progra-
mu zauzimaju daljnji rad na definiranju
najbitnijih muzeoloških termina, što
ne bi smjelo doći u koliziju s naporima
Komiteta za dokumentaciju na pu-
bliciranju komparativnog muzeološkog
rječnika.

Dugoročni okvirni program predlaže
intenziviranje suradnje s onim među-
narodnim komitetima kod kojih je ob-
razovanje specijaliziranih kadrova za
njihova područja izuzetno važno (kon-
zerviranje, dokumentacija, sigurnost,
odgoj), kako bi se precizirao odnos

takvog obrazovanja s osnovnim muzeološkim obrazovanjem i intenzivniji nastavak rada na terminologiji. Izabrana je nova uprava Komiteta. Predsjednik je Patrick Boylan (Velika Britanija), potpredsjednik Irina Danilova (SSSR), tajnik Jane Glaser (USA), članovi: V. Bedekar (Indija), Øystein Freiland (Norveška), Ivo Maroević (Jugoslavija), Kwasi Myles (Gana, OMMSA), Martin Segger (Kanada) i Bjørn Stürup (Danska).

Savjetovanje »Metodologija muzeologije kao znanosti«

Jednodnevno savjetovanje su zajednički organizirali međunarodni komiteti za obrazovanje muzejskih stručnjaka i za muzeologiju. Jedanaest uvodnih referata bilo je unaprijed priređeno i poslano svim aktivnim sudionicima savjetovanja, kao i sažeti pregled glavnih misli u referatima, koji su priredila dva pozvana stručnjaka. Kako su materijali publicirani i nalaze se u bibliotekama Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu i Filozofskog fakulteta (Odsjek za povijest umetnosti) u Zagrebu, nema potrebe prepričavati rečeno.

Tijekom savjetovanja iskristalizirale su se pretežno dvije grupe mišljenja o bitnim pretpostavkama muzeologije kao znanosti. Mišljenje da je muzej kao ustanova prva i najglavnija pretpostavka muzeologije kao znanosti i da muzeologija u svojoj metodologiji mora polaziti od institucije zastupali su autori iz SAD, Velike Britanije i dijelom iz Francuske. Druga je grupa zastupala mišljenje da je muzejska zbirka osnova muzeologije, a da je muzej kao institucija tek jedan od elemenata unutar cjelokupne strukture muzeologije. Ovo su mišljenje zastupali autori iz Australije, Nizozemske, ČSSR i dijelom iz Poljske.

Široka rasprava pokazala je i na još neke aspekte, među kojima su najzapaženiji bili aspekti iz sfere informacijskih znanosti, muzeologije kao dijela ekološke zaštite cjelokupnog kulturnog naslijeđa ili muzeologije kao svejersnog pogleda na svijet.

Zaključak nije išao prema pomirivanju različitih gledišta, već prema naglašavanju potrebe da se nastavljajući se sličnim radnim sastancima može analizirati i apsorbirati niz važnih teme iz kojih bi se stvarali temelji za sve sustavniji i utemeljeniji pristup unapređivanju muzeologije kao specifične znanstvene discipline.

Posjete muzejima

Opći je dojam da je domišljena i racionalna muzejska koncepcija vidljiva u svim muzejima koje smo obišli, bez obzira na vrstu i porijeklo muzejskih zbirki koje se izlažu. Prvenstveno je orijentirana prema posjetiocu, i to više ili manje svih uzrasta i kulturnih i obrazovnih razina. Više je elitizma u umjetničkim muzejima i galerijama. Kvalitetne opće informacije u ulaznom halu muzeja, bogata ponuda publikacija svih vrsta i razina, razglednica i kvalitetnih suvenira i pojačana sigurnost kod ulaza, činjenice su koje je nemoguće ne primijetiti.

Prirodoslovni muzej — izložba »Čovjek i njegova biološka aktivnost«. Izuzetno zanimljiva izložba, koja upotrebom raznih pomagala traži maksimalno sudjelovanje posjetilaca — pokusi, mala računala, zvučni efekti, TV krugovi — razgovor s izložkom. Nema nedostupnih stvari; muzej je mjesto za učenje i spoznavanje stvarnosti. Iako je edukativni sloj najjači, ipak je izložba muzeološki višeslojna, jer omogućuje i drukčije pristupe.

Muzej grada Londona smješten je u potpuno novoj zgradi, koja je dovršena 1976. god. i suvremeno je opremljena. Unutrašnjost je klimatizirana, a tamna stakla sprečavaju nepovoljni učinak UV zraka. Zgrada muzeja sagrađena je nad ostacima i dijelom sačuvanim tragovima gradskog zida. Kako se nalazi blizu Barbican centra, povezan je s njime pješačkom komunikacijom na razini koja je iznad razine gradskog prometa. S tog je aspekta njegovo mikrourbanističko rješenje izuzetno uspješno. Muzej se ističe po načinu ekspozicije, stoga što posredstvom prikupljenih muzealija pokušava predočiti atmosferu povijesnog razvika Londona kao grada, njegovu industriju, zanatstvo, trgovinu, promet i druge specifičnosti. Nije presudno da li su izloženi predmeti prvoklasne vrijednosti, već da su tipični za interpretiranje sadržaja koji se izlaže. Unatoč tako jasno izraženoj koncepciji, ponegdje se osjeća da dizajner stalnog postava nije mogao odoljeti atraktivnosti pojedinih eksponata, pa ih je svjetlosnim efektima naglašavao, stavljajući ih tako u kontradikciju s temeljnom ambijentalnom koncepcijom izložbe. Tako se ističu poneki predmeti atraktivna izgleda, ali ne velike vrijednosti, zanemarujući donekle logiku povijesne priče. Vrijedno je istaknuti zanimljivi način prezentiranja arhitekture, gdje se u krupnom mjerilu izlažu tlocrti i presjeci, kombinirani s aksonometrijom i fotografijama stanja i detaljima živih elemenata prostora,

bilo vanjskog ili unutarnjeg. Kratke i sažete legende koje prate izložbu često su kombinirane s nekim minijaturnim izložkom, npr. autentičnim dokumentom, minijaturom, grafičkim listom, ili sitnim predmetom, tako da legenda, koja inače isključivo tekstom korespondira s posjetiocem, dobiva na atraktivnosti i uvjerljivosti. Zanimljivo je, iako je na rubu muzejskih mogućnosti, prenošenje čitavih dućana, malih obrtničkih radionica i gostionica u muzej i njihovo izlaganje kao ambijenata. Kontekst takvog doživljaja unutar suvremene arhitekture muzejskog prostora djeluje nadrealistički i logično se postavlja pitanje opravdanosti takvog postupka. Sigurno je muzeološki opravdanije rješenje formiranja muzeja na otvorenom, pa bio on i dio jedne gradske četvrti, koja bi sačuvala svoje autentične karakteristike »in situ«. S najmanje podataka predstavljeno je 19. i 20. st. jer je sakupljanje predmeta iz tog razdoblja započelo tek nedavno i unatoč relativno velikom broju sakupljenih predmeta, još uvijek se ne može govoriti o kolekciji koja bi na način adekvatan ranijim razdobljima mogla prikazati to razdoblje prošlosti Londona.

Muzej Tower Bridge je specifična institucija, koja je osnovana nakon nedavne obnove mosta i njegova mehanizma za podizanje dijelova mosta zbog prolaska velikih brodova Temzom. Muzej je organiziran u autentičnom prostoru, koji je još uvijek dijelom u funkciji, a opremljen panoima i prikazima djelovanja cjelokupnog mehanizma u potpunosti ispunjava svoju muzeološku funkciju.

Bath — muzej rimskih termi — otvoren u proljeće 1983. Nalazi se ispod velike kasnobarokne zgrade termi, a uključuje rezultate velikih arheoloških iskopavanja. Posjetilac razgledava prezentirani arheološki lokalitet, gdje u interpretaciji nalaza nije naglašena slojevitost. Slojevitost se čita iz informativnih pomagala, pregledno prikazanih tabli s tlocrtima pojedinih faza. Autentični nalazi dopunjeni su novim materijalom, dok su zbog pojašnjavanja cjelovitosti pojedinih arhitektonskih elemenata oni dijelovi tih elemenata koji nedostaju naslikani na novom materijalu u direktnom nastavku i dodiru s autentičnim materijalom. Na primjer, ako je dovratnik sačuvan u visini od cca 30 cm, tada je crtežem rekonstruirana njegova pretpostavljena visina, pa posjetilac može doživjeti položaj i izgled vrata, pilastra ili nekog drugog elementa. Kako se čitav muzej nalazi ispod zgrade, to su zanimljivi i važni efekti koji se postižu svjetlom, čime se naglašavaju izlošci u

odnosu na strukture zida i sl. Ponegdje je primjenjena anastiloza. Hodna ploha izdignuta je iznad razine izvornih podnica i suvremenim je plemenitim materijalima ograđena i distancirana od arheoloških nalaza.

Uz navedene muzeje, obišli smo British Museum, Muzej transporta i Pomorski muzej u Londonu, Nacionalnu galeriju i Galeriju portreta u Londonu, te Muzej kostima i enterijer tipične kuće na Royal Crescent u Bathu.

Gradske cjeline

Londoni Covent Garden, bivša gradska tržnica, koja je prije deset godina bila gotovo osuđena na rušenje, izuzetnim je revitalizacijskim postupkom vraćena u život, za London na najbolji mogući način. Prostori natkrivene tržnice s polovice prošlog stoljeća adaptirani su u lokale, male trgovine, i povremenu prodaju malih rukotvorina, a gotovo cijela okolina obnovljena je na slikovit način živim bojama pročelja i sadržajima koji dopunjuju trg. Bučno i živo odvijanje života, pogotovo u večernje sate, priređivanje malih predstava na otvorenom, happeninga, pjesama i pokazivanja vještina, prikuplja mnogo ljudi i stvara izuzetni gradski punkt. Na jednom dijelu oboda prostora nekoliko je praznih zidova kuća iluzionistički oslikano prozorima, vijencima, cvijećem i zavjesama, dok se je na prostoru prema bočnoj strani opere smjestio paviljon za prodaju cvijeća izuzetno postmoderno kreiran tako da se kongenijalno uklapa u fizionomiju trga s tržnicom. Rekonstrukcija same tržnice, obnova detalja, bojenje, osvjetljenje i niz novih elemenata urbanog dizajna riješeni su na visokoj profesionalnoj razini, tako da je u potpunosti sačuvana cjelovitost dojma prostora, a tek se pomnijim čitanjem detalja vide ustupci koje je trebalo učiniti da bi se zadovoljila suvremena i nova namjena.

Bath — Circus — polovica 18. st. Ističem problem kružnog trga koji je nastao kao posljedica klasicističkih urbanističkih tendencija toga vremena u Engleskoj. Zamišljen i formiran kao trg, on je polovicom prošlog stoljeća dobio hortikulturnu obradu, s velikim zelenim rondelom i nekoliko platana u sredini. Danas se pojavljuju dileme — da li vratiti trgu gradski ugođaj, ili zadržati izuzetno kvalitetno rješenje koje je nastalo kao rezultat jednog kasnijeg razdoblja koje je trg oplemenilo zelenilom, ali mu je stvarno oduzelo prvotni karakter.

Cimam u Londonu 1983.

Želimir Košćević

Galerije grada Zagreba, Zagreb

Irina Subotić

Narodni muzej, Beograd

U okviru 13. generalne konferencije ICOM-a, održane u Londonu od 24. jula do 2. augusta 1983. godine, program Međunarodnog komiteta za muzeje i kolekcije moderne umjetnosti (CIMAM) bio je posve nezavisan, iako se jednim svojim dijelom oslanjao na glavnu temu Konferencije (»Muzeji za svijet u razvoju«). Također, dijelovi programa obuhvatali su sve delegate ICOM-a (npr. prijemi u National Gallery, British Museum, odlazak i prijem u Greenwichu i dr.).

U radu CIMAM-a sudjelovalo je više od 70 članova, uglavnom direktora i kustosa velikih svjetskih muzeja moderne umjetnosti iz dvadesetak zemalja Evrope, Amerike, Afrike i Azije. Potpisnici ovog izvještaja sudjelovali su prvi put u radu ovog Komiteta i s punom profesionalnom odgovornošću konstatiraju da je, uz predviđeni stručni program, obilazak galerija i muzeja i učešće u diskusijama povodom referata, ova vrsta kontakata s kolegama iz mnogih dijelova svijeta, razmjena informacija i uz njih preispitivanje vlastitih stavova i kriterija — nezamjenljiv način komuniciranja.

Uspoređujući rad ostalih sekcija i komiteta, čini se da je program CIMAM-a, pripremljen izvanredno od strane Alana Bownessa, direktora Tate galerije i njegovih suradnika, i besprijekorno realiziran, povezao upravo najbitnije stvari: intenzivno druženje s kolegama, brižljivo gostoprimstvo bez nametljivosti, preciznost u ostvarenju programa koji je, s jedne strane, težio predstavljanju tipičnih britanskih pojava u modernoj umjetnosti i muzeologiji, a s druge strane — njihov univerzalni, internacionalni karakter.

Utorak, 26. 7. 1983. Barbican Center: Sjednica CIMAM-a s temom »Tradicija i inovacija — interakcija tradicionalne i suvremene umjetnosti u zemljama u razvoju«, u stanovitijoj je vezi s osnovnom problematikom koja je bila eksplicirana u glavnim referatima 13. konferencije ICOM-a. Nakon uvodne riječi Pontusa Hultena, predsjednika CIMAM-a, održani su uvodni referati i izvješća Davida Elliota (Vel. Britanija), Helen Escobedo (Mexico), Abladea Glovera (Gana) u kojima je naglašena uloga muzeja moderne umjetnosti i u procesu edukacije i širenja suvremene vizuelne kulture. Po-

sebno upečatljiv bio je onaj dio izlaganja H. Escobedo koji se odnosi na prožimanje folkloru i svakidašnjeg života, tipične situacije za meksičku suvremenost. U pripremi velike izložbe posvećene nadrealizmu, Muzej moderne umjetnosti u Mexico Cityju ima u vidu upravo tu specifičnost meksičke kulture, tako da će, vjerojatno prvi put, na toj likovnoj manifestaciji muzejskog tipa biti uključeni i produkti čiji zanatski efekti dodiruju umjetničke (poslastice, suveniri, ritualni predmeti, spontani spomenici lokalnim herojima i sl.). U referatu Abladea Glovera, umjetnika koji je u isto vrijeme izlagao svoje objekte u Institutu Commonwealtha u Londonu, i koji je na vrlo senzibilan način istakao dilemu koja se postavlja pred jednog afričkog i ne samo afričkog stvaraoča, ostalo je neodgovoreno pitanje: da li se od jednog suvremenog, npr. afričkog, umjetnika očekuje da prihvati norme evro-američke kulture ili da slijedi liniju svoje tradicionalne kulture? Iskustvo je pokazalo da racionalne sinteze nema, dakle ni pravog odgovora.

Poslije referata K. G. Subramanjana (koji je pročitao D. Elliott buduću delegat iz Indije nije mogao doći na Konferenciju) Želimir Košćević je pročitao svoj prilog ovoj temi.¹⁾ Nakon njegove diskusije, na jutarnjoj sjednici su još govorili delegat iz Izraela Marc Scheps i Jürgen Harten iz Düsseldorfa. Posebno je bila zanimljiva diskusija M. Schepsa koji se kritički osvrnuo na izložbu »Dokumenta 7«, odnosno na rad selektora i njegovu evrocentričnu koncepciju.

Poslijepodne članovi CIMAM-a posjetili su galeriju Anthony d'Offaya, gdje je bila priređena izložba Josepha Beuysa (po svom običaju, umjetnik je bio prisutan), kao i ljetni accrochage s djelima Bazelitza, Clementea, Im mendorfa, Chie i drugih suvremenih stvaralaca.

Srijeda, 27. 7. 1983. Barbican Center: Sjednica CIMAM-a s temom »Nova muzejska zdanja« obuhvatila je poslije uvoda Colina St. Wilsona, profesora arhitekture s Univerziteta u Cambridgeu, i tri referata: »Oblikovni arhetipovi muzejskih prosiora« Alana Colquhouna, prof. arhitekture s Univerziteta u Princetownu i autora projekta izmjene i proširenja Whitechapel galerije u Londonu, zatim referat pod nazivom »Je li muzej umjetničko djelo?« Josepha Rykwerta, profesora Univerziteta u Cambridgeu i autora više poznatih knjiga iz oblasti arhitekture i urbanizma, i najzad izlaganje Jamesa Strilinga o njegovu tri nedavna muzejska projekta — proširenje Tate galerije u Londonu, izgradnje no-